

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГІРСЬКИХ РАЙОНІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проаналізовано сучасні тенденції демографічної ситуації в гірських районах Львівської області. Запропоновано механізм удосконалення умов проживання гірського населення та перспективи використання соціально-демографічного потенціалу досліджуваного регіону.

Ключові слова: гірське населення, демографічна ситуація, народжуваність, смертність, демографічна політика.

Актуальність поставленої проблеми. Основними проблемами соціально-демографічного розвитку гірських районів Львівської області залишаються формування та розвиток сім'ї, зміни шлюбно-сімейної ситуації, зниження народжуваності, погіршення стану здоров'я населення, проблеми його старіння, значна диференціація рівня демографічного розвитку регіонів, а також проблеми регулювання міграційних процесів. Неприятлива сучасна демографічна ситуація у регіоні пов'язана із загостренням проблем функціонування сім'ї як осередку відтворення гірського населення, зниженням її демографічного потенціалу. Поглибилася деформація шлюбно-сімейних процесів, започаткованих ще у 60-70-х роках ХХ ст. На Львівщині поширилися такі явища, як відкладання шлюбів і народження дітей, безшлюбне материнство та соціальне сирітство (покинуті батьками діти), істотно зменшилася кількість зареєстрованих шлюбів, збільшилася кількість розлучень. У регіоні спостерігаємо масове поширення бездітності та одинокості – дві третини сімей мають лише одну дитину [19].

Сучасні тенденції демографічної ситуації. Вивчення сучасних тенденцій демографічної ситуації у гірських районах Львівської області здійснено на основі аналізу динамічних змін демографічного і соціально-економічного стану України [10, 18] та останніх статистичних матеріалів [8, 9, 16, 17 та ін.].

Тенденції до зниження народжуваності серед гірського населення Львівщини посилюються у зв'язку з економічною кризою останніх років, різким зниженням доходів населення, безперспективністю гірських територій, складністю ведення сільського господарства, невпевненістю у майбутньому. Водночас, утворився значний розрив між низьким рівнем життя гірського населення та високими європейськими життєвими стандартами, до яких люди прагнули. Вкрай негативно на рівні народжуваності позначилися руйнування системи дошкільного, шкільного й позашкільного виховання, незадовільний стан репродуктивного здоров'я населення. Кризовий стан генеративної активності гірського населення Львівщини даватиметься взнаки протягом життя кількох поколінь (понад 50 років). Тобто у майбутньому спостерігатимемо хвилеподібну динаміку зміни чисельності гірського населення, що стане істотною перешкодою на шляху до сталого розвитку гірських районів Львівської області.

Розпочинаючи від 2001 р., гірські райони Львівської області вступили у третій період демографічного розвитку [2], після демографічної кризи 90-х

рр. ХХ ст., який характеризується повільним збільшенням показників народжуваності, загрозливим зростанням смертності і, як наслідок, поступовим зменшенням (меншим ніж у другій хвилі демографічного розвитку) чисельності населення.

Аналізуючи динаміку відтворення гірського населення у досліджуваному регіоні за останні п'ять років, констатуємо неістотне зростання показників народжуваності як у міських, так і сільських гірських поселеннях. Так, нетто-коефіцієнт у гірських районах Львівщини зріс на 0,134 особи (від 0,613 до 0,747). Подібно змінювався й сумарний коефіцієнт народжуваності, який зріс на 0,252 особи (від 1,234 до 1,486). Ці показники є дещо вищими, ніж загалом по Україні, однак залишаються нижчими за середньообласні значення [1].

У період від 2002 до 2009 р. спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості померлих. Рівень смертності в гірських районах Львівщини становив 12,7 ‰. Загальний рівень смертності у сільській місцевості вищий у 1,5 рази, ніж у міських поселеннях. Серед причин смертності переважають хвороби системи кровообігу (65,2 %), новоутвори (12,3 %), зовнішні причини захворюваності та смертності (5,4 %), хвороби органів дихання (4,0 %), хвороби органів травлення (3,8 %), деякі інфекційні та паразитарні хвороби (1,7 %) [9].

Впродовж останніх років спостерігаємо тенденцію до зниження рівня смертності дітей у віці до одного року. У 2009 р. показники дитячої смертності у віці до одного року у гірських районах знизилися до 7,8 ‰. Смертність спричинена переважно станами, що виникають у перинатальному періоді (понад 50 % від загальної кількості померлих), природженими вадами розвитку, інфекційними та паразитичними хворобами, деформаціями та хромосомними аномаліями, зовнішніми причинами смертності тощо.

Очікувана тривалість майбутнього життя гірського населення Львівської області поволі зростає (до 71,09 років). У міського населення регіону спостерігаємо подібну тенденцію до зміни очікуваної тривалості життя. Своєю чергою, тривалість майбутнього життя сільських жителів змінювалась хвилеподібно із невтішними ознаками поступового зменшення тривалості життя у гірських селах (від 72,14 до 71,79).

Іншим важливим показником, що відображає тенденції демографічної ситуації у гірських районах Львівської області, є коефіцієнт старіння населення, який показує частку осіб, які досягли та перетнули перший поріг старості (в Україні це 60 років) від загальної кількості населення. За останні п'ять років цей показник в загальному по досліджуваному регіону незначно зменшився (від 19,45 % до 19,12 %). Водночас відбувається повільне зростання коефіцієнта старіння гірського населення у міських поселеннях (від 16,78 до 17,03 %).

На міграційне скорочення у другій половині 90-х років ХХ ст. припало близько 80 % загального зменшення чисельності гірського населення, а у 2009 р. – лише 15,2 %. Поступове зменшення міграційного відтоку населення спостерігаємо ще з 2002 р. У 2009 р. в гірських районах Львівської області міграційними переміщеннями охоплено на 0,35 тис. осіб менше, ніж попереднього року. Найвищу міграційну активність у зовнішній міграції маємо у

Турківському районі (38 %). У міграційному обміні між міськими поселеннями і сільською місцевістю регіону відзначаємо повільний відтік працездатного населення із сіл у міські поселення. За досліджуваний період у міста із навколишньої сільської місцевості переселилося 0,43 тис. осіб.

Водночас, відзначимо значне підвищення рівня захворюваності гірського населення. Згідно з даними переписів населення [15], протягом 1979-1989 рр. поширеність захворювань збільшилася на 16,3 %, протягом 1989-2001 рр. – на 40,4 %. Спостерігаємо погіршення репродуктивного здоров'я населення. Так, майже 65 % пологів проходить з ускладненнями. За даними обстежень, питома вага безплідних становить близько 6,7 % жінок дітородного віку, котрі не мають дітей через захворювання.

Як і у попередні роки, найбільш масово гірське населення хворіє на органи дихання (близько 50 % від усіх хворих). Значно менше горян захворіло на недуги кровообігу, шкіри та підшкірної клітковини, ока та його придаткового апарату, сечостатевої системи тощо. Захворюваність жінок становить 55,9 % від усіх хворих. Понад чверть (26,5 %) дорослих хворих становлять люди пенсійного віку.

Важливим додатковим критерієм, що ілюструє тенденції демографічної ситуації, є організація соціального захисту її громадян, зокрема пенсіонерів, інвалідів, дітей-сиріт, багатодітних і малозабезпечених сімей тощо. У 2009 р. видатки бюджету Львівщини на соціальне забезпечення становили 1437,7 млн грн, що на 24 % більше порівняно з 2008 р. і у 4,1 раза більше порівняно з 2000 р. Порівняно із попереднім роком частка видатків на соціальний захист зросла на 3,2 %. Строкатою є динаміка видатків на одну особу населення, хоча впродовж останніх трьох років цей показник мав тенденцію до зростання. У 2009 р. на одну особу населення припало 568 грн. видатків на соціальне забезпечення (у 2008 р. – 456 грн.) [17].

Аналіз основних показників, що визначають сучасну демографічну ситуацію у гірських районах Львівської області, підтвердив її повільне покращення, однак й сьогодні залишається дуже низький рівень демографічної безпеки регіону, що зумовлено складною соціально-економічною ситуацією.

Механізм удосконалення умов проживання гірського населення. Розвиток гірських населених пунктів Львівської області характеризується значними відмінами у рівнях їхнього соціально-економічного розвитку, територіальними диспропорціями, недоліками у просторовій організації суспільства та у системі поселень. Це призвело до погіршення демографічної ситуації, стану зайнятості, зниження якості життя населення, певною мірою зумовило занепад сільської місцевості. У регіоні погіршується стан житлово-комунального господарства, санітарно-гігієнічна та епідеміологічна ситуація, зменшуються обсяги будівництва. Водночас спостерігається тенденція до збільшення загальної площі гірських населених пунктів через нераціональне використання земельних угідь та активізація небезпечних природно-антропогенних процесів (зсувних, селевих, ерозійних, паводкових тощо).

Вирішенню цілого спектра соціально-економічних та екологічних проблем гірських районів Львівської області сприятиме активне впровадження державних гарантій і пільг гірському населенню, що надані Законом Укра-

їни "Про статус гірських населених пунктів в Україні" [13]. Водночас районним, міським, селищним адміністраціям і сільським радам варто реалізовувати "Концепцію сталого розвитку населених пунктів" [12]. Ця програма розвитку міських і сільських поселень в Україні довгострокова й розрахована на 15-20 років. На основі цього документу потрібно розробити цільову програму розвитку гірських населених пунктів Львівщини, яка б узгоджувала економічний, соціальний, демографічний, містобудівний та екологічний аспекти розвитку поселень та навколишніх гірських місцевостей.

З метою покращення демографічної ситуації у гірських районах Львівської області, необхідно впроваджувати основні положення "Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 р." [19]. Це, зокрема, – підвищення рівня народжуваності та розвиток сім'ї, поліпшення здоров'я, зниження рівня смертності та збільшення тривалості життя гірського населення, регулювання міграційних процесів та подолання негативних наслідків старіння горян.

У процесі підвищення рівня народжуваності та розвитку сім'ї пріоритетними напрямками є формування сприятливішого соціально-психологічного клімату у суспільстві, зміцнення шлюбу, збереження традицій багатодітності, створення економічних передумов для задоволення потреби сім'ї, вдосконалення реалізації житлової політики, оптимізація мережі освітніх, культурних і соціальних закладів, удосконалення механізму допомоги по догляду за дитиною і малозабезпеченим сім'ям та ін.

Для поліпшення здоров'я, зниження смертності та збільшення тривалості життя гірського населення необхідно створити умови для забезпечення доступу до засобів збереження та поліпшення здоров'я, якісного медичного та санітарно-курортного обслуговування, сприяти розвитку масової фізичної культури та спорту, забезпечити належне гігієнічне виховання громадян, дотримуватись санітарних норм екологічної безпеки і безпеки продукції тощо.

Регулювання міграційних процесів у гірських районах здійснюють з метою уповільнення темпів депопуляції, збереження чисельності та структури гірського населення на рівні, що забезпечує господарське освоєння території, за умови збереження ментальної цілісності української нації. З метою подолання зазначених негативних тенденцій заплановано скорочення масштабів нелегальної трудової міграції горян за кордон, створення умов для залишення висококваліфікованих спеціалістів, сприяння репатріації етнічних українців (бойків і лемків), легальне тимчасове працевлаштування громадян за кордоном.

Окрім комплексних концепцій збалансованого розвитку регіонів України, розроблено програми, спрямовані на вирішення часткових соціально-екологічних та екологічних проблем гірських регіонів. Зокрема такі документи, як "Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р." [5], "Державна цільова комплексна програма протипаводкового захисту у Прикарпатському регіоні" (2009-2015 рр.) [3], "Державна цільова програма "Ліси України" на 2010-2015 рр." [4] та ін.

Серед міжнародних документів, що регламентують сталий розвиток у досліджуваному регіоні та спрямовані на удосконалення умов проживання гірського населення, відзначимо "Рамкову конвенцію про охорону та сталий

розвиток Карпат" [14], а також останні резолюції Конгресу місцевих і регіональних влад Європи "Сталий розвиток гірських регіонів і досвід Карпатських гір", "Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи", "Розвиток туризму і рекреації у Карпатському регіоні".

Загалом, з метою удосконалення умов проживання гірського населення у Львівській області необхідно застосувати такі заходи:

- 1) забезпечення координації заходів щодо демографічного розвитку на рівні окремих гірських районів, визначених у державних цільових програмах, державних і регіональних програмах економічного та соціального розвитку, програмах державного стимулювання розвитку гірських територій;
- 2) поетапно підвищувати державні мінімальні соціальні стандарти у галузі оплати праці, пенсійного забезпечення, освіти, охорони здоров'я, культури, житлово-комунального обслуговування, соціальної підтримки і соціального обслуговування;
- 3) формувати високі духовно-моральні стандарти громадян у галузі сімейних стосунків, підвищувати престиж родини у суспільстві, створити стимули для заохочення сімей до народження другої дитини;
- 4) поліпшувати соціально-економічні умови життєдіяльності і праці населення, вдосконалювати житлову політику, оптимізувати структуру господарювання, мережі освітніх, культурних і соціальних закладів;
- 5) оптимізувати зовнішні і внутрішні міграційні потоки населення, легалізувати трудове працевлаштування громадян за кордоном;
- 6) стимулювати залучення і закріплення кваліфікованих фахівців різних галузей у сільській місцевості;
- 7) законодавче врегулювання демографічних і соціально-економічних питань, зокрема у галузях охорони здоров'я, охорони праці, соціального забезпечення, кредитування житлового будівництва тощо.

З метою покращення умов проживання гірського населення на Львівщині потрібно оновити схеми територіального планування міських і сільських населених пунктів, більшість з яких розроблено ще у 70-80-х роках ХХ ст. Водночас, потрібно уточнити структуру землекористування для довколишніх гірських місцевостей, розробити систему ефективніших заходів щодо економічно- та екологічно обґрунтованого природокористування, розвитку туризму і рекреації.

Перспективи використання соціодемографічного потенціалу. Дані про сучасну демографічну ситуацію в гірських районах Львівської області, зокрема про чисельність і статеві-віковий склад гірського населення є основою для визначення перспективних доходів і видатків держави, зокрема таких важливих складників, як фінансування пенсій, соціальних виплат, освітніх та медичних закладів тощо. Без детального демографічного обґрунтування неможливо визначити й розмір дохідної частини бюджету, яка залежить від чисельності робочої сили, рівня її економічної активності, освіти і кваліфікації. Населення гірських територій є головною продуктивною силою, так і споживачем матеріальних благ. Темпи та пропорції економічного розвитку регіонів, зокрема обсяги виробництва та споживання, їх зміни істотно зале-

жать від чисельності населення, його вікової, освітньої, професійної та соціальної структур, чисельності трудових ресурсів [6].

Довготривалі перспективи зміни чисельності й складу гірського населення мають характер певної невизначеності: процеси народжуваності, смертності та міграції мають стохастичний характер. На їхній перебіг впливає чимало чинників, які складно виявляти і кількісно виміряти, а відповідно – й передбачити. Для більшості соціодемографічних показників практично неможливо побудувати точний довгостроковий прогноз. Під час прогнозування враховують величину ймовірності та розраховують інтервал, в якому знаходиться прогнозні дані.

Аналіз останніх відомих розробок демографічних прогнозів [7, 10, 11], вказує на відсутність потенціалу демографічного зростання України та неспроможність швидкого не лише розширеного, а й просто відтворення населення. Навіть за умови істотного збільшення народжуваності до найвищого в сучасній Європі рівня (дві дитини на жінку) і зменшення смертності до найнижчого у світі рівня (середня очікувана тривалість життя – 80 років (?)) протягом найближчого десятиліття чисельність населення України (зокрема у досліджуваному регіоні) продовжить повільно скорочуватися [6].

Темпи депопуляції у гірських районах Львівської області, імовірно, будуть послаблюватися. Це зумовлено поступовим скороченням різниці між кількістю народжених і померлих. Водночас, очікувати зростання народжуваності у регіоні не доводиться. Кількість гірського населення зменшуватиметься. За найбільш оптимістичними прогнозами, чисельність населення в межах гірських територій буде скорочуватися ще протягом щонайменше 20-30 років.

Середня тривалість життя горян матиме хвилеподібний характер із загальною тенденцією до скорочення. Проте, навіть якщо тривалість життя зростатиме доволі інтенсивно, бажаного приросту чи, принаймні, скорочення темпів спаду чисельності гірського населення він не дасть.

У умовах вичерпання потенціалу демографічного зростання важливою стає активна імміграційна політика. Однак демографічний дефіцит настільки істотний, що за значних масштабів міграції, необхідних для його покриття, можуть виникнути труднощі адаптації корінного і прибулого населення. Тому, доцільним видається залучення обмежених груп іммігрантів, що не дасть змоги подолати депопуляцію, але забезпечить уповільнення її темпів.

Виходячи з цього, досліджувані гірські території вступають у новий період демографічного розвитку. Мала чисельність народжених протягом останніх 15 років невдовзі визначатиме дефіцит трудових ресурсів. Водночас зростатиме частка осіб пенсійного віку та відбуватиметься постаріння населення. У недалекому майбутньому працездатне населення регіону буде неспроможне утримувати зростаючу частку пенсіонерів.

Соціодемографічні ініціативи у розвинених європейських країнах реалізують через систему сімейної політики. Сімейну політику розуміють як сукупність спрямованих впливів суспільства на відносини у сім'ї. Метою такої політики є забезпечення сприятливих соціальних, економічних та інших умов для вільного розвитку сім'ї, виконання нею своїх основоположних фун-

кцій [10]. Впровадження набутого європейськими державами досвіду сприятиме подоланню демографічної кризи, вирішенню питань соціального захисту гірського населення.

Незважаючи на певні позитивні зрушення, демографічна ситуація у регіоні залишається складною. Відсутні об'єктивні підстави призупинення існуючої тенденції до скорочення загальної чисельності населення. У цій ситуації напрями державної демографічної політики потрібно спрямовувати, головне, на підвищення рівня та поліпшення якості життя гірського населення. При цьому акценти роботи не на кількісних, а на якісних параметрах демографічного відтворення. Варто сконцентрувати зусилля на розв'язанні актуальних завдань – економічному стимулюванні відтворення населення, належному соціальному захисті сімей з дітьми та осіб пенсійного віку, забезпеченні доступності якісної медичної допомоги та освіти, зниженні виробничого і побутового травматизму, популяризації здорового способу життя, поліпшенні екологічної ситуації, що стане підґрунтям для активізації використання соціодемографічного потенціалу гірських територій.

Висновки. Гірські райони Львівської області вступили у третій період демографічного розвитку, який характеризується повільним збільшенням показників народжуваності, загрозливим зростанням смертності і, як наслідок, поступовим зменшенням (меншим ніж у другій хвилі демографічного розвитку) чисельності населення. Аналіз основних показників, що визначають сучасну демографічну ситуацію у регіоні, підтвердив її повільне покращення, однак й сьогодні залишається дуже низький рівень його демографічної безпеки, що зумовлено складною соціально-економічною ситуацією.

З метою покращення соціодемографічної ситуації в межах гірських територій Львівщини необхідне впровадження чіткої державної демографічної політики на різних рівнях. Для цього потрібно внести до державної практики рекомендації Концепції та Стратегії демографічного розвитку України, Концепції сталого розвитку гірських районів.

Література

1. Годісь Н. Суспільно-географічні аспекти аналізу демографічної безпеки регіону / Н. Годісь // Історія української географії : зб. наук. праць. – 2008. – Вип. 18. – С. 45-51.
2. Грицевич В.С. Математико-географічні основи менеджменту демографічної ситуації регіону / В.С. Грицевич // Region-2007: Стратегія оптимального розвитку : матер. міжнарод. наук.-практ. конф. – Харків : Вид. центр ХНУ, 2007. – С. 28-31.
3. Державна цільова комплексна програма протипаводкового захисту у Прикарпатському регіоні на період 2009-2015 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1360 від 21 липня 2008 р. – Режим доступу : http://igim.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=144&Itemid=256.
4. Державна цільова програма "Ліси України" на 2010-2015 роки : Постанова Кабінету Міністрів України № 977 від 16 вересня 2009 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=977-2009-%EF>.
5. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р. : Постанова Кабінету Міністрів України № 1158 від 19 вересня 2007 р. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua/page/?3800>.
6. Заярна Н.М. Оцінка і прогнозування демографічної ситуації в Україні/ Н.М. Заярна, Н.І. Горбаль // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – 2009. – Вип. 19.1. – С. 224-228.

7. Комплексний демографічний прогноз України на період до 2050 р. (колектив авторів) / за ред. чл. – кор. НАНУ, д. е. н., проф. Е.М. Лібанової. – К. : Український центр соціальних реформ, 2006. – 138 с.
8. Львівщина у цифрах : [стат. зб.] / Держкомстат України. Головне управління статистики у Львівській області. – Львів : [б. в.], 2010. – 157 с.
9. Населення Львівської області у 2009 році : [демограф. щорічник] / Держкомстат України. Головне управління статистики у Львівській області. – Львів : [б. в.], 2010. – 104 с.
10. Населення України. Народжуваність в Україні у контексті суспільно-трансформаційних процесів. – К. : АДЕФ-Україна, 2008. – 288 с.
11. Про демографічний прогноз розвитку України до 2050 р. : Постанова Президії Національної академії наук України № 313 від 21 листопада 2007 р. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.26744.0>
12. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів : Постанова Кабінету Міністрів України № 1359-14 від 24 грудня 1999 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1359-14>.
13. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів : Постанова Кабінету Міністрів України № 1359-14 від 24 грудня 1999 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1359-14>.
14. Про статус гірських населених пунктів в Україні : Закон України від 15 лютого 1995 р. № 56/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 9. – С. 58. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>
15. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат : Конвенцію ратифіковано Законом № 1672-IV від 7 квітня 2004 р. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_164.
16. Результати Всеукраїнського перепису населення за 2001 р. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrcensus.gov.ua/regions/reg_lviv/.
17. Соціальні індикатори рівня життя населення : [стат. зб.] / Держкомстат України. Головне управління статистики у Львівській області / за ред. С.О. Матковського. – Львів : [б. в.], 2010. – 170 с.
18. Соціальний захист населення Львівщини : економічна доповідь / Держкомстат України. Головне управління статистики у Львівській області / за ред. С.О. Матковського. – Львів : [б. в.], 2010. – 12 с.
19. Соціально-економічний стан України : наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
20. Стратегія демографічного розвитку в період до 2015 р. : Постанова Кабінету Міністрів України № 879 від 24 червня 2006 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=879-2006-%EF>

Бегень О.Р. Проблемы совершенствования механизма социально-демографического потенциала горных районов Львовской области

Проанализированы современные тенденции демографической ситуации в горных районах Львовской области. Предложен механизм совершенствования условий проживания горного населения и перспективы использования социально-демографического потенциала исследуемого региона.

Ключевые слова: горное население, демографическая ситуация, рождаемость, смертность, демографическая политика.

Begeň O.R. Problems of mountain regions socialdemographic potential improvement in Lviv area

The modern tendencies of demographic situation in the mountain regions of Lviv area are analysed. The mechanism of mountain population living environment improvement and prospects of socialdemographic potential use in the examined region are offered.

Keywords: mountain population, demographic situation, birth-rate, death rate, demographic policy.